

Tikybos mokymas ir sociokultūrinė aplinka kaimo mokyklose

Jolita Šarkaitė

Edukologijos magistrė
Vilniaus universiteto Edukologijos katedra
Universiteto g. 1/9, LT-01513 Vilnius
Tel. (8 5) 266 76 25

Straipsnyje nagrinėjama tikybos mokymas kaimo pagrindinėse mokyklose. Remiantis kokybiniu tyrimu ir tikybos mokymo programa, analizuojama kaimo mokinių aplinka ir jos daroma įtaka tikybos mokymui. Socialinė, kultūrinė ir religinė konkretaus kaimo aplinka formuoja mokinių kultūrą ir jų poreikius, požiūrį į tikybos pamokas bei tikybos mokytojo darbo ypatumus.

Pagrindiniai žodžiai: sociokultūrinė kaimo aplinka, pagrindinės mokyklos, tikybos mokymas, tikybos mokytojas.

Temos aktualumas. Šiandien Lietuvoje, siekiant įveikti atskirties problemą kaime, kuriama daugybė programų ir projektų, atsiliepiančių į socialinius bei kultūrinius kaimo žmonių poreikius. Dvasiniai religiniai žmonių poreikiai kaime ne visada susilaukia reikiamo dėmesio. Dažname kaime vienintelis būdas krikščioniškoms vertybėms ugdyti yra tikybos mokymas. Pagrindinėse kaimo mokyklose vyresniųjų klasių mokiniai kuria savo gyvenimo planus bei tikslus ir dėl jų apsisprendžia. Tai yra sunkus uždavinys, ypač paauglystės ir jaunystės laikotarpiu. Reikia tinkamai formuoti jaunuolių vertybinę orientaciją ir gyvenimo tikslų pažinimą. Tikybos pamokose jaunuoliai gali ir turi būti auklėjami, kad gebėtų atsakingai žiūrėti į savo gyvenimo ateitį. Kad būtų lengviau siekti tikslo, tikybos pamokos kaimo moksleivius taip

pat turėtų tam rengti, todėl turėtų būti įdomios, suprantamos ir mokytų pasirinkti gyvenimo kelią. Taip pat tikybos mokytojai turi ieškoti būdų atsižvelgti į sociokultūrinės moksleivių aplinkos, darančios įtaką jų mąstymui, vertybių sistemai, iššūkius.

2006 m. patvirtinta nauja Tikybos (Katalikų) mokymo programa, besiremianti tokia sistema: gyvenimas – tikėjimas – naujas gyvenimas. Programa siūlo visą tikybos mokymą sieti su konkrečiu mokinių gyvenimu. Tačiau programos metodologijoje tikybos mokymo santykio su konkrečia aplinka analizės nėra daug. Tikybos (Katalikų) mokymo programa (2006) kaimo sociokultūrinės aplinkos kontekste Lietuvos tikybos mokymo metodikoje yra neanalizuota.

Apskritai, nors darbų bei tyrimų apie tikybos mokymą gausėja (tikybos mokymas

analizuojamas katechetiniuose centruose, atliekami tyrimai, rašomi straipsniai (D. Verbylaitė, S. A. Stasiulevičiūtė ir kt.), tačiau tikybos mokymas sociokultūriniame kaimo kontekste iki šiol netirtas.

Mokslinė problema: sociokultūrinės kaimo aplinkos įtaka mokant tikybos kaimo mokyklose – siekiant tikybos pamokų aktualizavimo ir priartinimo prie konkretaus mokinių gyvenimo.

Tyrimo objektas – tikybos mokymas kaimo pagrindinių mokyklų vyresnėse klasėse.

2006–2007 m. buvo atliktas tyrimas, kurio pagrindinis **tikslas** – išryškinti tikybos mokymo kaimo pagrindinių mokyklų vyresnėse klasėse būdingus bruožus, atskleisti jų sąsajas su sociokultūrine kaimo aplinka.

Šio **straipsnio tikslas** – išryškinti tikybos mokymo kaimo pagrindinių mokyklų vyresnėse klasėse būdingus bruožus remiantis kaime dirbančių tikybos mokytojų požiūriu. Siekiant tikslo keliami tokie **uždaviniai:**

1. Apibūdinti kaimo pagrindinių mokyklų aplinką.
2. Aptarti tikybos mokymą kaimo pagrindinių mokyklų aplinkos kontekste.

Tyrimo metodai. Siekiant atskleisti tikybos mokymo ir sociokultūrinės aplinkos sąsajas, buvo atlikti kokybinis ir kiekybinis tyrimai tiesiogiai atsižvelgiant į šio darbo tikslą. Šiame straipsnyje naudojami kokybinio tyrimo duomenys, padedantys geriau suprasti ir įvertinti šiandien kaime esamą situaciją. Kokybiniai tyrimai leidžia atskleisti, „kas atsitiko tam tikroje socialinėje aplinkoje, kaip palaikomi socialiniai ryšiai ir ką tie įvykiai ir ryšiai reiškia da-

lyviams“ (Kardelis K., 2002). Reiškinius galima interpretuoti bei suprasti taip, kaip juos suvokia ir aiškina atskiri individai, tiriant dalyvaujantys žmonės. Kokybinis tyrimas atliktas taikant *bendrujų gairių interviu* metodą. Tiriamasis interviu suvokiamas kaip tyrėjo inicijuotas dviejų asmenų pokalbis (čia pokalbis kaip interviu technika), kurio tikslas – gauti būtiną tyrimo uždaviniams informaciją (Kardelis K., 2002). Su respondentais buvo kalbamasi jiems patogiose vietose ir jiems patogiu laiku bei gavus jų sutikimą pokalbį įrašyti į diktofoną. Paskui pokalbiai buvo įrašyti Microsoft Word programos į kompiuterinę laikmeną

Respondentais buvo pasirinkti tikybos mokytojai, pagrindinėse kaimo mokyklose dėstantys tikybą devintųjų ir dešimtųjų klasių mokiniams. Tiriant dalyvavo 17 respondentų iš įvairių Lietuvos vietovių: 8 respondentai iš Žemaitijos regiono, o 9 – iš Aukštaitijos. Kadangi dalis mokytojų dirba dviejose ir daugiau mokyklų, tai mokyklų (24) yra daugiau apžvelgiama negu respondentų. Daug parapijų, kuriose dirba apklausti mokytojai, yra katalikiškos (Lotynų apeigų katalikų), tik kai kuriose jų nemaža dalis yra kitos konfesijos tikinčiųjų: evangelikų liuteronų ir ortodoksų (stačiatikių). Neturėta tikslo išsiaiškinti vyraujančių tendencijų atskiruose kraštuose, parapijose ar vyskupijose, tik siekiama visumos nesiribojant konkrečios vietovės ypatumais.

Tyrimu norėta atskleisti tikybos mokytojų, dirbančių kaimo pagrindinėse mokyklose, darbo sąlygas bei požymius, jų asmeninį santykį su šiuo darbu bei atliekama misija Bažnyčioje. Su kaime dirbančiais

tikybos mokytojais buvo laisvai kalbamasi pasiūlytomis temomis, atsakoma į klausimus. Šitaip buvo siekiama, kad išryškėtų jiems aktualios temos, buvo vengiama primesti tyrėjo požiūrį. Kaime dirbančių tikybos mokytojų buvo klausama apie tikybos pamokas, mokyklą, kurioje jie dirba, kaimą bei parapiją, kurioje yra mokykla, ir mokytojų asmeninį santykį su jais. Buvo kalbama apie tikybos pamokas mokymo planų, turinio, metodų, tvarkos klasėje, mokinių aktyvumo ir susidomėjimo aspektais. Paliesta mokyklos pozicija tikybos pamokų ir tikybos mokytojų atžvilgiu, taip pat mokinių socialinė, moralinė, kultūrinė bei religinė aplinka jų šeimose ir kaimuose, kur jie gyvena. Mokytojai dalijosi savo asmenine patirtimi bei išvalgomis apie krikščionišką gyvenimą kaime bei parapijas, kuriose yra jų mokyklos.

Reikia atkreipti dėmesį ir į galimus tyrimo apribojimus. Atliekant tyrimą susidurta su šiais sunkumais: socialinio pageidaujamo (priimtino) problema (noras pagražinti tikrovę, įtikti), polinkis neminėti to, kas įprasta ir savaime suprantama, aplinkos poveikis (pokalbį pertraukdavo šeimos nariai, kiti pašaliniai asmenys). Šie veiksniai galėjo daryti įtaką tyrimo rezultatams ir jų patikimumui.

1. Kaimo pagrindinių mokyklų mokinių aplinkos analizė

Tikybos programose, taikant amerikiečių katecheto Thomo Groome sistemą „Gyvenimas – tikėjimas – naujas gyvenimas“, temų gvildenamas prasideda gyvenimo situacija ir iškylančia problema. Svarbu pažinti ne tik pasaulio mąstymo ir gyvenimo tendencijas, bet ir mokinius supančią

aplinką, konkrečias jų kasdienybės aplinkybes ir situacijas. Remiantis atliktais tyrimais, socialinė, kultūrinė ir religinė kaimo aplinka bus siejama su mokyklos aplinka ir analizuojama jų įtaka mokiniams.

Socialinė kaimo aplinka. Aplinka, kurioje vaikai gyvena ir kurioje yra mokykla, veikia mokinių savijautą, požiūrio formavimąsi, jų socializaciją. Kokybinio tyrimo metu kalbėjusieji mokytojai kaimo socialinėje struktūroje išskyrė tokius veiksnius kaip kaimo žmonių moralė, vaikų socialinė aplinka šeimose, mokyklų egzistavimo klausimas.

Socialinei kaimo aplinkai reikšmingą įtaką daro mokykla, ypač ten, kur trūksta bibliotekų, kultūros namų, nėra kaimo bendruomenių. Kalbantis su mokytojais ir lankantis mokyklose, buvo jaučiama mokytojų baimė ir netikrumas, kad kitais ar dar kitais mokslo metais mokykla gali būti uždaryta („*mokykla prie užsidarymo ribos*“ (R 16), „*nuolat tikrina, įtampa, popierizmo daug*“ (R 17)) arba nelieka kai kurių klasių, trejus metus iš eilės moksleiviai yra priversti keisti mokyklą. Iš tiesų kaime daugelis mokytojų dirbti atvažiuoja iš kitur, iš visų mokytojų, su kuriais buvo kalbėta, tik 2 sakė, kad dauguma mokytojų jų mokykloje yra vietiniai kaimo gyventojai („*trūksta mokytojų, po kelis dalykus dėsto ne specialistai, migruoja po rajoną iš kaimo į kaimą, nesusidaro krūvis iš vieno dalyko*“ (R 10)). Tarp 17 apklaustųjų tikybos mokytojų tik vienas tegyvena tame kaime, kur yra mokykla. Ir moksleiviai suvažiuoja iš įvairių aplinkinių kaimų. Nepaisant to, klasės yra mažos, mokytojų, kurie dalyvavo tiriant, mokomose devintokų ir dešimtokų klasėse dažniausiai yra po 10 moks-

leivių. Statistikos duomenimis, mokinių skaičius kaime nuo 2000–2001 mokslo metų iki 2004–2005 mokslo metų buvo stabilus arba didėjo, per tą patį laikotarpį atitinkamo amžiaus gyventojų skaičius kaime didėjo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2006, p. 41). Mokyklų optimizavimo politika taupant valstybės lėšas kaime gyvenantiems tampa skriauda. Jeigu moksleiviai ir nejučia didesnio skirtumo dėl kiekvieną rytą keliolika kilometrų trunkančios kelionės, tai kaimo kultūra įgauna svetimumo, stiprėja atotrūkis nuo savo bendruomenės, keičiasi žmonių mentalitetas.

Vaikai yra gana skirtingi, daugelis mokytojų pasakojo apie klases, kurios nuo kitų skyrėsi savo kultūra. Jeigu vienoje mokytojas gali ramiai dirbti, tai kitose būna chaosas. Viena mokytoja iš Žemaitijos, jau daugiau kaip 10 metų dirbanti pedagoginį darbą, teigė: „*Žlugusios pamokos, nesusitvarkiau, teko ir direktorių kviestis, parvažiuodavau nusibaigusi, toks debilizmas*“ (R 1). Vaikai yra apimti įtampos, tai galima paaiškinti remiantis kitų mokytojų pasakojimais apie alkoholizmą ir išsiskyrusias šeimas. Alkoholiniai gėrimai daugelyje šeimų yra siejama su šventės ir džiaugsmo išraiškomis. Vaikai, ypač paaugliai, natūraliai perima šeimos tradicijas ir būdą šitaip linksmintis, net jei šeima ir nepriskiriama prie asocialių šeimų („*gili gėrimo tradicija, daugelyje šeimų kaip kažkas normalaus*“ (R 3)). Viena mokytoja dalijosi mintimis, kad „*devintokams ir dešimtokams galvoje tik alkoholis, rūkymas, dalyvavimas. Ir mergaitėms devintokėms. Ateina pagiringos*“ (R 4). Tai patvirtina ir statistika, kuri rodo, kad tarp 13–16 metų

paauglių 44 proc. berniukų ir 25 proc. mergaičių jau vartoja alkoholį. „*Draudimas ar baimės skiepijimas neduoda gerų rezultatų*“ (Lukoševičienė, 1995, p. 58). Mokytoja skundžėsi, kad „*nėra kultūros, gražaus sąžiningo bendravimo*“ (R 3). Tačiau tai nereiškia, kad viskas prarasta, nes „*mokykloje buvo organizuojama labai gera pasakaita apie alkoholio žalą, vaikus palietė*“ (R 5); visada galima rasti ir kitokių požiūrių: „*Yra visko kaime, bet yra ir kitokių, su kuriais gali bendrauti*“ (R 10). Iš tiesų labai daug priklauso nuo kaimo, nes kiti mokytojai dalijasi kitokia patirtimi: „*Yra įvairūs renginiai ir programos, prevencija mokykloje prieš alkoholį, narkotikus, rūkymą, AIDS, laisvus santykius. Yra tvarka, ir, žinoma, kad visoj mokykloj tik vienas rūko*“ (R 2). Ir vis dėlto yra problema, kurią reikia spręsti.

Šeimoje formuojasi vaiko sąmonė, ir tai, kuo jis gyvena klasėje, yra tik vidinio pasaulio sumaištis ribota išorinė išraiška. „*Žmogaus vidinis potencialas vystosi veikiamas aplinkos jėgų ir pirmiausia, žinoma, šeimos*“ (Lukoševičienė, 1995, p. 29). Kalbėdami apie moksleivių šeimas, tikybos mokytojai pažymi, kad „*vaikai šeimose neugdomi*“ (R 13), „*šeimose trūksta mandagumo, kultūros*“, „*jų namuose keiksmazodžiai, nepagarbus elgesys*“ (R 9), „*mažesni vaikai maldoje prašo, kad tėveliai nesimuštų*“ (R 10).

Remiantis statistika, 54 proc. kaimo gyventojų dirba žemės ūkyje (Motiekaitienė V., 2001, p. 88), tačiau skirtinguose kaimuose situacija kinta. Kaip pastebi mokytojai, „*yra tik vienas kitas ūkininkas*“ (R 6) arba „*daugelis gyvena ūkiškai*“ (R 2). Mėgstan-

tiems išgerti ir bedarbiams vertimasis žemės ūkiu padeda apsiginti nuo bado.

Padėtis įvairiuose kaimuose skiriasi. Tikybos mokytojai, dirbantys keliose mokyklose skirtinguose kaimuose, tai pastebi. Vienuose kaimuose labiau jaučiamas nuoširdumas, gailestingumas, dosnumas, kituose ryškesnis susvetimėjimas, apkalbos, alkoholizmas. Tai sąlygoja požiūrį į kaimo socialinę atskirtį, priklausomai nuo kaimo ir nuo kiekvieno iš juose gyvenančių žmonių. Vieni mokytojai pripažino, kad dalyje mokyklų, kuriose jie dirba, „*vaikai gali laisvai naudotis kompiuteriu, turi jį namuose, internetas nėra svetimas dalykas*“ (R 12), kiti sakė, kad „*retas kaime turi kompiuterį*“ (R 13). Vienas iš respondentų nustebo: „*kokia ten atskirtis, apsišvietę žmonės kaime*“ (R 2). Tačiau visapusei integracijai kompiuteris gali ir nepadėti. Taip pat gali trukdyti ir kultūriniai, psichologiniai veiksniai, susiję „su skirtingos prigimties socialiniais, psichologiniais stereotipais, įtakojančiais žmonių bendravimą“ (Poviliūnas, 2001, p. 56).

Kaimo socialinė aplinka, vyraujančios problemos formuoja ir kaimo kultūrą, žmonių tarpusavio santykius.

Kultūrinė kaimo aplinka. Kaimo istorija, geografija formuoja čia gyvenančių žmonių asmeninę ir bendruomeninę saviąautą, ugdomos bendros socialinės vertybės. Kaimai skiriasi bendruomeniškumu, tarpusavio santykiais, kultūra ir gyvense-
na: „*jau nuo tarybinių laikų, nuo istorinių, vienas inteligentų, bajorų, o kitas vargšų; nusigėrę, nėra kultūros namų, daug bedarbių, nėra šokių*“ (R 10), „*viename ir renginių daugiau, ir tėveliai labai susirenka, ir mokytojai aktyvesni, seniūnija rengia, o*

kita – tai tik jei kas mokykloje vyksta, tai vyksta“ (R 11). Ugdyimo kontekste kultūra tampa labai reikšminga, nes „suteikia sąlygas ugdytinių asmenybės aktualizavimuisi, realizavimuisi ir saviugdai ir taip pat palankią aplinką, kad šeima galėtų perduoti vaikams socialines vertybes“ (Leliūgienė, 1997, p. 53). Apklausoje dalyvavusių tikybos mokytojų patirtys ir nuomonės apie kaimo kultūrą išsiskyrė priklausomai nuo kaimų, kuriuose jie gyvena, ir nuo jų pačių refleksijos, požiūrio į gyvenimą kaime.

„Visais laikais žmogus išgyveno kultūrą kaip vertybę, išskeldamas kultūros kūrinius aukščiau gamtos. Kultūra be žmogaus neįmanoma“ (Leliūgienė I., 1997, p. 39). Šiandien pati kultūra grimzta pliuralistinių idėjų akivaruose. Kaimo bendruomeniškumas natūralus, antropologinis reiškinys, įveikiantis tautinius ir religinius skirtin-
gumus, tačiau pastebimas ir kaimo susvetimėjimas, trūksta iniciatyvos (R 3, R 13, R 17, R 4). Jaučiamas miesto poveikis tiek bendruomeniškumui, tiek vertybių formavimui. Dažniau išvažiuojantys į miestą vaikai klasėje išsiskiria, o viešumoje matyti, kaip miesto madų vaikomasi. „*Vėlgi kartais kvailas miesto madų, šukuosenos mėgdžiojimas. Ypač kaimo mergaitės stengiasi pasiimti kažką*“ (R 16). Tiesa, kad kaime mažiau galimybių, žmonėms daugiau yra problemų, kad autobusai retai važiuoja, ar dėl to vaikai nuskriausti, tai yra diskusijų klausimas.

Ne vienas mokytojas kalbėjo apie veikiančius kultūros namus, vykstančias muges, parodas, koncertus, nors jaunimas ne visada yra tuo patenkintas: „*Yra, yra kultūros namai veikiantys, direktorė yra tokia veikli moteris ir koncertų atvyksta*

tenai, bet jaunimas dažniausiai tik mėgsta šokius“ (R 7), „yra folklorinis ansamblis, mažesni vaikai ateina, bet jaunimas neįsijungia“ (R 14). Kaimo bendruomenių centrai organizuoja kultūrinį gyvenimą, apie kurį pasakojo ir kiti apklausoje dalyvavę mokytojai. Ten, kur nėra kultūros namų, mokykloje vyksta renginiai, susitikimai, diskotekos, sporto, kultūros šventės. Tačiau kai kurios mokytojos dalijosi mintimis, kad ir tėvai neįsitraukia, nesidomi, „didesnė problema, kad žmonės tam neįaučia poreikio“ (R 6).

Tiek socialinė, tiek kultūrinė kaimo aplinka yra terpė religijai atsigauti arba patirti krizę, bet taip pat religiją išpažįstantys ir ja grindžiantys gyvenimą gali tapti ir socialinės, ir kultūrinės aplinkos kūrėjai kaime.

Religinė kaimo aplinka. Religingumas kaime ypač tradiciškas ir tampa kultūros bei etnografijos dalimi. Tokia pozicija neprieštarauja krikščionybei, bet yra pakankamai toli nuo jos. Laikymasis religinių praktikų, kurios yra kaip tradicija, perduodama iš karto į kartą, tačiau neišgyvenama kaip savastis, nesuteikia nei džiaugsmo, nei pilnatvės, tėra tik tam tikra duoklė laikantis tradicijos, ieškant savisaugos ar tikintis Dievo meilės.

Kaime dažnai išsakoma nuomonė, kad trukdo gyvenimo sąlygos: bažnyčia toli, susisiekti sudėtinga, nėra transporto. Tačiau dažniausiai ne sąlygos kaime trukdo gyventi krikščioniškai, bet prarastas gyvas asmeninis ryšys su Dievu, o tai yra esminis krikščioniško gyvenimo bruožas. Tradicinis tikėjimo suvokimas labiau panašus į senelių palikimą ar tautiškumo bruožą, kurį reikia išlaikyti, atsispindi ir kokybinio

tyrimo metu: „žmonių tikėjimas yra tradicinis ir sekmadieniais bažnyčioje pasirodo dažniausiai senyvo amžiaus žmonės“ (R 3), kiti galvoja, kad „kiekvieną sekmadienį yra per dažnai eiti į bažnyčią“ (R 14). Žinoma, yra šeimų, kuriose „gili tradicija lankyti bažnyčią“ (R 13), bet tokių nedaug.

Vyraujant tradiciniam tikėjimui, bendruomeniškumas kaime (žmonės artimi, vienas kitą pažįsta) pagrįstas daugiau socialiniu nei kristologiniu aspektu. Žinoma, gražu, kai kaime taikiai ir draugiškai tarpusavyje sugyvena katalikai, liuteronai, stačiatikiai, net ir Jehovos liudytojai. Tačiau nėra ir gyvos bendruomenės, kuriai rūpėtų Eucharistijos šventimas, maldos grupių kūrimas, jaunimo auklėjimas, o ne tik atėjimas į Mišias. Tai viename, tai kitame kaime, kur bažnyčios nėra, susirenka moterėlės, „kai karvės pamelžtos, gyvuliai pašerti“, į gegužines, birželines pamaldas, bet ir tų ne visada yra kam organizuoti (R 14). Kaimo bendruomenės yra senyvos, nepatrauklios, jų maldos formos nepriimtinos jaunimui: „Daugiau kaip ir visur, tendencija yra senyva. Jaunimo yra mažai. Yra tikrai tokių jaunų žmonių, bet yra, kad nepriima jaunimo, ypač jei ten kažkas sušnara ar dar kažkas. Ką kalbėti, kai buvo tos Mišios Eucharistinio kongreso, jaunimas ir šiandien prisimena. Sako: jei būtų, kaip tada, tai mes ir šiandien eitume“ (R 2).

Religinis auklėjimas šeimoje taip pat yra tradicinis. Tačiau dabar jis vis labiau tampa tikybės mokytojų, o ne tėvų reikalas. Apklausoje dalyvavę mokytojai tai patvirtina: „tėvams yra svarbu, kad vaikai tikybą lankytų“ (R 1), bet „nedaug tėvų pasirūpina vaikus atvežti į bažnyčią“ (R 11), „mamos neateina į vaikų Pirmos Komuni-

jos šventę“ (R 10). Kai Lietuvos Vyskupų Konferencija nustatė privalomą parengimą sakramentams parapijoje ir katechezę atskyrė nuo tikybos pamokų (Gairės tikybos mokymui ir parapinei katechezei diferencijuoti, 2003), „*daugelis tėvų piktinosi, kad vaikams reikia kas sekmadienį eiti į bažnyčią*“ (R 9), „*tai pačių vaikų reikalas susitvarkyti*“ (R 10). Panašu, kad ne tik tėvai nesuinteresuoti krikščionišku savo vaikų auklėjimu, bet ir parapijos krikščioniška bendruomenė; jeigu ne visada atsiranda kas sakramentams parengtų, tai daroma per pamokas arba dažnai būreliuose po pamokų (apie tai kalbėjo dalyvavę tiriant 8 tikybos mokytojai). Neretai pasitaiko, kad rengiama parapijoje keletą mėnesių arba atvažiuojama ir kartą per mėnesį sekmadieniais: „*Žinokit, gal taip ir negalima, bet taip, taip... kitokių sąlygų nebūdavo. Vaikai iš tolimiausių kampų, mes pasilikdavome po pamokų ir aš ten užduodavau, klausinėdavau ir tik paskui, tik pavasarį pradėdavom važinėti į bažnyčią. Kai geresni orai, kas su dviračiais, ir tai vieną sekmadienį – į Lauksodį, kitą – į Pašvitinį*“ (R 10). Rengtis sakramentams tiek tėvams, tiek vaikams, tiek parapijos tikintiesiems tampa našta, o ne džiaugsmą teikiantis troškimas ateiti „į bendrystę su Jėzumi Kristumi ir į Bažnyčios bendruomenę“ (Gairės tikybos mokymui ir parapinei katechezei diferencijuoti, 2003), tad siekiama „*kuo greičiau susitvarkyti*“ (R 9).

Remiantis tikybos mokytojų atsakymais, susidaro nuomonė, kad kaime mažai gyvai tikinčių žmonių, „*o jei ir atsiranda, tai nedrąsus, kad liudytų savo tikėjimą, nes jie kitokie*“ (R 3). Būna, kada vienas kitas imasi vaikus ar jaunimą organizuoti (veža

į ekskursijas, buria adorantes, patarnautojus), bet dažniau perduodama tradicija nei gyvas tikėjimas. Mokytojai susirūpinę sakė, kad „*nėra čia kam to tikėjimo skleisti, nebent kunigas ir tikybos mokytojas*“ (R 12), „*tikybos pamokos yra vienintelė tokios kaip evangelizacija ir katechezė forma*“ (R 17). Mokytojas, „*mokantis tikybos ne iš profesijos, o iš pašaukimo*“, teigė, kad „*nėra kaime kas dirbtų katechetinį, evangelizacinį darbą, nėra kas tuo gyventų, nebent tik atvažiuojantis kartą per savaitę tikybos mokytojas*“ (R 7). Čia reikia pažymėti, kad kalbantis su tikybos mokytojais ne kiekvienas iš jų džiaugėsi savo darbu, pasitikėdami Dievu ir jo meile savo mokiniam. Kaip ne kiekvienas tikybos mokytojas, taip, deja, ir ne kiekvienas kaimo parapijos kunigas gyvena gyvu tikėjimu ir išsiskiria tradicinę krikščionybės sampratą puoselėjančiame kaime. Mokytojai nedrąsiai pasakojo, kad „*klebono barimai, moralizavimas atstumia žmones*“ (R 2), „*žmonės nelanko bažnyčios, nes su klebonu yra problemų*“ (R 5). Parapijoje kunigas dažnai dėl savo neatsakomybės praranda autoritetą.

H. Steinkamp skiria tris pagrindinius parapijų modelius: „*parapija kaip administracinis vienetas, kur kunigas teikia žmonėms Bažnyčios malones; parapija kaip religinė organizacija, kuri vykdo savo misijines užduotis, siūlo savo paramą; parapija kaip buvimas kartu, kurios nariai dalijasi savo patirtimi Evangelijos šviesoje*“ (Leitner, Steinbock, 1998, p. 91). Lietuvoje kaimo parapijose vyrauja administracinis modelis ir dažniau pasitaiko organizacinis. Trūks ta kunigų, yra tokių kaimo parapijų, dalis administracijų nurodymu aptarnaujamų.

Šis reiškinys dėl kunigo vaidmens kaime skirtingų parapijų žmones labiau suvienija arba supriešina, bet kuriuo atveju veikia tikinčiuosius.

Kaip socialinė ir kultūrinė kaimo aplinka, taip ir tradicinis religingumas turi įtakos mokant tikybos, ypač jaučiama įtaka, kai nedidelė kaimo populiacija ir kaimui būdingas tam tikras bendruomeniškumas. Kaimo mokinių aplinkos analizė padeda geriau suprasti, kokiaje terpėje mokoma kaime tikybos. Svarbu, kad tikybos pamokose vaikai pajustų, jog tikėjimo dalykai gyvenimą pagrindžia ir yra neatsiejami nuo realios patirties.

2. Tikybos mokymo analizė socio-kultūriniame kaimo kontekste

Tikybos mokymas, kaip ir kiti mokomieji dalykai, remiasi bendrąja didaktika ir konkrečios disciplinos mokslo ypatumais. Teologija, kuria remiasi tikybos mokymas, – mokslas apie Dievą, turi savo tiriamąjį objektą, savo šaltinius ir metodus. Spekuliatyvaus mąstymo dėka teologija nuo bendro pobūdžio mokslo apie dievų prigimtį perėjo prie sisteminio mokslo, besiremiančio Šventuoju Raštu ir Tradicija. „Šventoji Tradicija ir Šventasis Raštas sudaro vieną šventą Bažnyčiai pavestą Dievo Žodžio lobį“ (Vatikano II Susirinkimo nutarimai. 1965, 10), kuriame atsiskleidžia Apreiškimo slėpinys ir kuriuo remiasi Bažnyčios mokymas.

Kaip kiekvienai mokomajai disciplinai, taip tuo labiau dorinio ugdymo disciplinoms, taip pat tikybos pamokoms, reikšmingas ir veiksmingas aplinkos požiūris bei santykis su mokomuoju dalyku. Socialinė,

kultūrinė bei religinė kaimo atmosfera formuoja mokyklos atmosferą. Aplinka veikia mokinių motyvaciją ir rezultatų siekimą.

Tikybos pamokos mokykloje. Prieš pradėdant vesti tikybos pamokas mokykloje, svarbu pažinti ne tik vadovų, mokytojų kolektyvo, mokinių požiūrį į tikybos discipliną, į jos mokytoją, į krikščionybę ir apskritai tikėjimą, svarbiausia, pažinti, kaip mokykla gyvena ir kuo ji gyvena. Mokykla kaip tarpinė aplinka, apie kurią jau kalbėjome, veikia ugdymą. „Mokykla sukuria socialinį klimatą, kuris turi motyvus formuojanti poveikį“ (Gage, Berliner, 1994, p. 303). Mokyklos atmosfera veikia mokinių motyvaciją, ypač mokant tikybos.

Mokyklos gyvenimą atspindi mokyklos erdvės modeliavimas, tvarkos palaikymas, ryšiai su namais ir visuomene (Aramavičiūtė, 2005, p. 145). Pažinti mokyklos dvasią padeda buvimas vietovėje, kur yra mokykla, keliavimas autobusu, kuriuo mokiniai vyksta į mokyklą, ir atidus kelio, kuriuo jis važiuoja, stebėjimas, atkreiptinas dėmesys į mokyklos pastatą, duris, laiptus, taip pat klasės interjerą: suolų išdėstymą, mokytojo stalo vietą, iškabintą pagalbinę medžiagą, gėles klasėje. Aplinka gali formuoti tokius jausmus bei nuostatas kaip atvirumas, paprastumas, grožis, baiminga pagarba, įtampa, abejingumas ir kt. Žinoma, taip pat svarbu stebėti direktoriaus santykius su mokytojais ir mokiniais, mokytojų tarpusavio santykius ir stengtis juos suprasti. Lankantis įvairiose mokyklose šie požymiai buvo pakankami lengvai atpažinti ir jaučiamas poveikis mokiniams bei mokytojams.

Mokant tikybos svarbu stebėti ir analizuoti mokyklos kultūrinio ir religinio

auklėjimo priklausomybę nuo konkrečios sociokultūrinės aplinkos. Vienas aspektų, labiau darančių įtaką moksleivių požiūriui į tikybos pamokas, yra mokyklos vadovų ir mokytojų kolektyvo tiek asmeninis santykis su religija ir krikščionyste, tiek kolektyvinis požiūris į tikybos mokymą mokykloje. Kokybės klausimus aptariant interviu dalyvavę tikybos mokytojai dalijosi labai įvairia patirtimi: „*labai vertinama. Aukštinama ir labai aukštai. Tolygi, visiškai. Nėra jokios diskriminacijos*“ (R 2), „*tikyba kaip ir kiekviena pamoka, kuri turi vykti*“ (R 3) arba „*žiūrima į tikyba, kur galima daugiau improvizacijos*“ (R 1), „*kaip į lengvesnį, nebūtiną ir net nereikalingą dalyką*“ (R 14), „*lengvabūdiškai taip, tai, nebūtu, nereiktu*“ (R 6), „*gauna pinigų už nieką*“ (R 7). Vieni tikybos mokytojai jaučia palaikymą ir jų darbo įvertinimą, kiti – abejingumą. Tebevyrauja požiūris, kad tikyba – tai pamoka, „*kur parengiama Komunijai ir Sutvirtinimo Sakramentui*“ (R 9). Kaime nėra gilaus ir daugumos įsitikinimo, kad tikybos mokymas gali prisidėti prie mokinio, kaip asmenybės, formavimo. Suprantama, toks, ypač mokykloje, vyraujantis požiūris nepadedą mokytojui darbą atlikti gerai. Kokybę, žinoma, lemia ir kiti veiksniai.

Tikybos mokytojo darbo analizė. Katalikų tikybos mokytojas pirmiausia yra pedagogas, turintis teologijos kvalifikaciją ir pagal kanoną siuntimą (Gairės tikybos mokymui ir parapinei katechezei diferencijuoti, 2003). Tikybos mokymo turinys iš mokytojo reikalauja plataus išprusimo teologijos, religijotyros, kultūros srityse, atsižvelgiant į istorijos ir šių dienų perspektyvas. Tikybos mokytojai turi turėti ne tik pedagoginę kompetenciją ir būti įgiję

asmenybės brandą, jiems reikalingas ir kuo aiškesnis įsisąmoninimas, kad ne tik priklauso Bažnyčiai, bet ir patys yra Bažnyčia, bendrija tikinčiųjų, juos sieja vienybė su Popiežiumi ir vyskupais (Jonas Paulius II. 1988. 9). Krikščioniškas tapatumas yra atspirtis tikybos mokytojui, kuris mokykloje gali būti nepriimtinas, nesuprastas arba net atstumtas. Asmeninis santykis su Dievu pirmiausia tampa ne mokymo, o gyvenimo turiniu. Pedagoginės sąveikos ir įtakos stiprumas priklauso „nuo pedagogo vertybių saviraiškos lygmenis, tai yra ne tik nuo dvasinių vertybių deklaravimo, bet ir jų praktinio įkūnijimo gyvenime“ (Aramavičiūtė, 2005, p. 161). Kaip primena popiežius Paulius VI, „šiandienis žmogus mieliau klauso liudytojų, ne mokytojų, o jei klauso mokytojų, tai dėl to, kad jie yra liudytojai“ (Popiežius Paulius VI, 1975, 41). Būti liudytoju – tai pirmiausia gerbti mokinių tikėjimo laisvę, neprimesti savo tikėjimo supratimo. Mokytojas kaip vedėjas, kuris stengiasi plėsti mokinių akiratį ir gebėjimus, atskleisti požiūrių turtingumą, skatinti mokinių atvirumą ir kritinį sąmoningumą bei sužadina žinių troškulį ir padeda mokiniams pažinti Kristų – gyvenimo šaltinį (Gevaert, 2002).

Didžioji dalis tikybos mokytojų, dalyvavusių atliekant kokybinį tyrimą, džiaugėsi, kad moko tikybos, stengdamiesi kaip mokytojai katalikai atsiliepti į šį Bažnyčios kvietimą. Vieni tikybos mokymą supranta kaip savo gyvenimo pašaukimą, kitiems tai – gyvenimo būdas: „*Taip. Tai aš supratau, kad tai mano asmeninis pašaukimas. Štai ko Dievas iš manęs norėjo. Štai kodėl. Štai ko Dievas iš manęs norėjo... kai pats esi radęs, perduodi visiems. Nors*

vienas, kad suprastu, ką tai reiškia“ (R 1). Mokytoja iš Žemaitijos teigė, kad „*tikyba iš atsitiktinumo pasirinko, bet dabar nesigaili*“ (R 3), pasitaikė ir tokių, kurie atvirai sakė, kad „*dirba pagal šią specialybę, kad atlyginimas didesnis būtų*“ (R 4). Tiek tarp apklausos dalyvių, tiek tarp prieš juos mokiusių pasitaikė tokių, kurie neatsakingai žiūrėjo į šią savo misiją, patikėtą jiems per Bažnyčią.

Visi interviu apklausoje dalyvavę mokytojai sutinka, kad svarbus tikybos mokytojo asmeninis liudijimas, nes „*vaikai stebi, ar ateina mokytojas į Bažnyčią*“ (R 11), „*klausia mokytojo, kaip jis pats galvoja, ar tiki tuo, apie ką kalba*“ (R 12). Viena mokytoja pasakojo: „*sakau, kad esu ir aš klydusi, bet man yra galimybė pasitaisyti, kaip ir visiems žmonėms, kad tuo yra gerai būti tikinčiam žmogui, kad gerai yra turėt Dievą, kad Jis niekuomet tavęs nepaliks, Jis tavęs visada laukia, koks tu bebūtum*“ (R 10). Iš darbo patirties mokytojos tvirtino, kad „*paaugliams labiau reikia širdies nei iškalbos*“ (R 10). Vaikus svarbiau globoti ir palydėti negu juos mokyti ir jiems nurodinėti. Tyrimo metu paaiškėjo, kad iš tikybos mokytojo mokykloje daugiau reikalaujama nei iš kitų mokytojų.

Dauguma mokytojų sakė, kad yra svarbu, jog mokytojas gyventų tame pačiame kaime. Nors užklasinė veikla nėra tiesioginis tikybos mokytojo darbas, bet tas, kuris jaučia misionierišką atsakomybę, nori jaunuoliams padėti ir už mokyklos ribų „*patirti ir išmėginti, kaip sąmoningai gali būti formuojamas gyvenimas krikščioniškais pagrindais*“ (Leitner, Steinbock, 1998, p. 101). Kokybinį tyrimą atliekant paaiškėjo, kad iš dalyvavusių mokytojų tik vie-

nas gyvena tame pačiame kaime, kur yra mokykla (kiti atvažiuoja iš greta esančių miestelių ar miestų). Tai pačiai parapijai jų priklauso šiek tiek mažiau nei pusė. Viena tikybos mokytojos teigė, kad „*būtų didelis skirtumas, jeigu toje aplinkoje gyvenčiau ir į bažnyčią galėčiau kartu nueiti*“ (R 9). Ir dar keletas papildė, kad jei gyventų kartu, „*tai po pamokų galėtų su vaikais užsimiti*“ (R 3), „*labiau pažintų, kuo jie gyvena*“ (R 13). Užmegztas asmeninis santykis tiek mokytojams, tiek jaunuoliams padėtų lengviau bendrauti, labiau vienam kitą suprasti ir siekti bendrų ugdymo tikslų. Privalu žinoti, kad tikėjimo dalykais galima tik dalytis ir juos liudyti, užuot stengusis išdėstyti ar perteikti (Tikybos (Katalikų) bendroji programa, 2006, 11). Daug labiau nei mokytojo patirtis ir išmintis mokinius paliečia bei ugdo jų pačių bendraamžių liudijimai, pačių mokinių socialinė veikla mokykloje bei gyvenamojoje vietovėje.

Evangelizacijos centras visada yra Kristus, o ne mokytojas. Kaip Žodis įsikūnija, taip ir žodžiai, ištarti per pamokas, gali paskatinti veiklai po pamokų, kad svarstymai apie krikščionišką meilę taptų išgyventa patirtimi ir savastimi. Tikybos pamokose nei pats mokytojas, nei jo užsibrėžti tikslai ar metodai nėra tikslas. Visa jo veikla ir pastangos kaip ir pamokos pagal Programą yra skirti mokiniams, jų konkrečiai auditorijai.

Kaimo mokiniai. *Bendrasis katechezės vadovas* ir kiti Vatikano dokumentai pabrėžia, jog valstybinėje mokykloje tikybos mokymas turi sietis su visu ugdymo kontekstu, šiandienos vaikų bei jaunimo kultūra ir būti pritaikytas įvairioms ugdymųjų kategorijoms: tiek tikintiems, tiek ir

abejojantiems bei netikintiems mokiniams (Stasiulevičiūtė A., 2007). Nepaisant mokinių skirtingumo, svarbu yra į ugdomąją veiklą įtraukti visus, maksimaliai gerbiant kiekvieno pažiūras ir nuostatas. Kaime vyraujantis tradicinis religingumas ir vyraujantis bendruomeniškumas tarsi iš vidaus sujungia ir tikybos pamokas lankančius mokinius.

Kaime dirbantys tikybos mokytojai kalbėjo, kad kaimo vaikai, su kuriais jie dirba, yra nuoširdūs, paprasti, atviri, darbštūs, jiems svarbus sąžiningumas, dauguma jų dirba namuose ūkio darbus, nėra labai drąsūs, kad galėtų elgtis netinkamai. Dalis jų yra paaugliai, ypač vyresni jaučia kompleksą, kad gyvena kaime, gėdijasi liaudiškų papročių, dainų (R 10). Mokytojai neslepia, kad ypač vyresniesiems būreliai atsibosta, neranda to, kas jiems būtų įdomu, išskyrus kompiuterį ir televizorių, trūksta pramogų. „Žinokit, ir tos pačios mano mergaitės, jos ir pačios sako: mes neturim, ką veikti, mums yra nuobodu, mes nieko nebenorim, devintokės, ir joms jau yra nusibodę netgi gyventi. Nes jie neturi ką daryti. Mokyklose būrelių atžvilgiu nėra to, ko jie nori, vienas dalykas, o tarkim, ir pačioj bendruomenėj, kada paimiti kunigus, nėra vėlgi, iš tos pusės nėra jokio užimtumo jaunimui, ir viskas (R 3). Kai kurios mokytojos pripažino, kad dalis vaikų nusiminę dėl tokio gyvenimo, liūdni (R 3), o kiti yra pasipūtę, rūpi diskotekos, per pamokas triukšmauja. „Paauglys, išsilaisvinęs iš tėvų, vis daugiau prisiima bendraamžių vertybes“ (Žukauskienė, 1996, p. 331), kuriomis gali pasiremti jam psichologiškai nesaugioje aplinkoje. Tačiau neretai paaugliai gėdijasi prie draugų

būti nuoširdūs, atviri. Juo labiau kad „vyresnio amžiaus mokiniai stokoja palankaus (teigiamo) ir sąmoningo (pagrįsto) požiūrio į atskiras dvasines vertybes, ypač į jų prasmės gilesnes išvalgas“ (Aramavičiūtė, 2005, p. 253). Mokytojos, mokančios tikybos, ir kaime, ir mieste palygina: „*kaimo mokykloj gal mažiau apsiskaitę, mažiau išprusę vaikai*“ (R 16). Daugelis kaimo mokytojų pastebi, kad jų mokinių žemas intelekto lygis, susidomėjimas, motyvacija, sunku su jais dirbti. Be abejo, yra tikrai labai gabių vaikų. „*Kaip ir kiekvienoj mokykloj, yra visokių, kaime nėra kur pasislėpti*“ (R 4).

Ir kaime tarp jaunuolių yra pakankamai tokių, kurie jaučia „stiprų ir audringą troškimą ieškoti gyvenimo prasmės, solidarumo, visuomeninio įsipareigojimo, religinės patirties“ (Dvasininkų kongregacija, 1998, 182). Pokalbio metu tikybos mokytojai sakė, kad paaugliai „*norėtų kokios nors veiklos prie bažnyčios, stovyklos*“ (R 3), „*trūksta jiems „fainų“ mokytojų*“ (R 12). Jaunimo ateis ir į tikybos pamokas, ir į bažnyčias, jei tik bus tinkamas vadovas, nes „*labai svarbu juos uždegti, sudominti, kad juos „užvežtų“, ir tada jau jie domisi*“ (R 1). Mokytojai pripažįsta, kad sunku sudominti, bet įmanoma. Komunikavimas yra ne tik metodas, jis sudaro tikybos mokymo pagrindą ir išreiškia Dievo artumą.

Mokinius svarstyti savo pačių perspektyvas aptariant įvairią veiklą bei tarnystę, visus pašaukimus, pasirengimą šeimai, dalyvavimo socialinėje veikloje svarbą ir galimybes tikėjimo šviesoje skatina ir devintos klasės programa. Dešimtos klasės programa toliau kviečia laisvam ir atsakin-

gam pasirinkimui. Neanalizuojama laisvės tema atskirai kaip tokia, bet ji ugdoma atsižvelgiant į socialines ir moralines problemas. Pirmiausia pats Dievas veda žmones į laisvę per įvairias gyvenimo patirtis. Dievas yra Dievas, einantis žmogaus priešakyje, „Jo pažadai įgalina žmogų kaskart pasiryžti, nepasitenkinti esama realybe, įveikti nepaklusnumą ir taip pasiekti Pažadėtąją žemę“, kuri yra biblinis laisvės simbolis (Schrettle, 1996, p. 56). Laisvės ugdymas tiek psichologiniu, tiek religiniu pagrindu jaunuoliams suteikia galimybes rinkis ir kurti tai, ko jie trokšta, ilgisi.

Mokiniai kviečiami apmąstyti gyvenimo problemas ir gerbti krikščioniškąjį tikėjimą, net jeigu neįaučiama jo kaip savo (Gevaert, 2002). Dirbti su mokiniais reikia pradėti nuo to, kur jie yra savo gyvenimo kelyje, nuo jau įgytų žinių, supančios kultūros, atsižvelgiant į jų interesus ar nesidomėjimą, bendravimo, minčių dėstymo bei vaizduotės gebėjimus, jų klausimus, tiesos troškimą, saugumo, bendruomenės ir laisvės poreikius. Tai yra atspara visam mokymosi procesui.

Tikybos mokymo programa siekia atsiliepti į šiandienos moksleivių poreikius, ne dėl to, kad jiems įtiktų ir būtų populiaru disciplina, bet ieško būdų, kaip ugdyti asmenybes, gebančias pažinti save, priimti kiekvieną žmogų kaip dovana, pasirinkti iš sekularizuoto pasaulio pasiūlymų ir atsiverti realybei, pranokstančiai žmogišką tikrovę. Paaugliai blaškosi perprasdami savo tikėjimą ir tai yra gerai, tik svarbu padėti, kad jų ieškojimai atsivertų jiems prieinamu ir suprantamu būdu. Apie tai išsamiai bus kalbama kitame straipsnyje.

Išvados

Atsižvelgiant į kaimo mokinių artumą savo aplinkai, tikslinga ir reikšminga tampa Tikybos (Katalikų) bendroji programa, paremta metodologine schema „Gyvenimas – tikėjimas – naujas gyvenimas“ ir patvirtinta 2006 m. Svarbi tampa auditorija, kuri formuojasi ne tik pagal mokinių amžių ir tikėjimo santykį, bet ir gyvenamosios vietos ir mokyklos socialine atmosfera.

Socialinė bei kultūrinė padėtis įvairiuose kaimuose skiriasi. Vienuose kaimuose labiau jaučiamas nuoširdumas, gailėstinumas, dosnumas, kituose ryškesnis susvetimėjimas, apkalbos, alkoholizmas. Tačiau bendruomeniškumas daugelyje kaimų dar yra natūralus reiškinys.

Religingumas kaime ypač tradiciškas – laikomasi religinių praktikų, kurios yra kaip tradicija, perduodama iš karto į kartą, tačiau neišgyvenama kaip savastis, nesuteikia nei džiaugsmo, nei pilnatvės, tėra tik tam tikra duoklė laikantis tradicijos, siekiant savisaugos ar Dievo meilės. Tačiau kaimo bendruomenė ir šeima tampa vis mažiau suinteresuotos, kad vaikai įgytų religinį auklėjimą.

Kaimo pagrindinių mokyklų vyresniųjų klasių mokinių socialiniai bei religiniai poreikiai gali būti patenkinami tikybės pamokose, jeigu šio tikslo siekiama ir jam ieškoma tinkamų būdų. Moksleivis formuojamas ir rengiamas mokyklos aplinkoje, o dar labiau namuose priimti dalykus, kuriuos girdi per pamokas.

Aplinka ir mokytojų elgesys, mokyklos vadovų ir mokytojų kolektyvo tiek asmeninis požiūris į religiją ir krikščionybę, užsimezge santykiai tiek kolektyvinis

požiūris į tikybos mokymą mokykloje sukuria mokyklos dvasią, veikiančią tikybos mokytojo darbą.

Vieni tikybos mokytojai, dalyvavę atliekant kokybinį tyrimą, tikybos mokymą supranta kaip savo gyvenimo pašaukimą, kiti – kaip gyvenimo būdą. Didžioji jų dalis džiaugėsi, kad moko tikybos. Mokytojai sutinka, kad svarbus tikybos mokytojo asmeninis liudijimas, ir mano, kad yra svarbu, jog mokytojas gyventų tame pačiame kaime.

Auditorijos savitumą formuoja taip pat

ir mokinių amžius, jų užsimezge santykis su tikėjimu. Kaimo pagrindinėse mokyklose, tarp mokinių, lankančių tikybos pamokas, kaip ir kitur, yra tikinčių, abejojančių, netikinčių ar tikėjimo ieškančių. Kaimo mokyklose dirbantys tikybos mokytojai per pamokas mato įvairių mokinių: pilnų įtampos, triukšmaujančių, išsiblaškiusių, namuose patiriančių alkoholizmo ir šeimų skyrybų poveikį, taip pat ir paprastų, atvirų, darbščių, nuoširdžių, daugelis jų dirba namuose ūkio darbus, jie nėra tokie drąsūs, kad elgtųsi netinkamai.

LITERATŪRA

Aramavičiūtė V. Auklėjimas ir dvasinė asmenybės raida. Vilnius. Gimtasis žodis. 2005.

Dvasininkų kongregacija. Bendrasis katechezės vadovas. Kaunas: Lietuvos katechetinis centras. 1998.

Gage N. L., Berliner D. C. Pedagoginė psichologija. Vilnius. Alna littera. 1994.

Gairės tikybos mokymui ir parapinei katechezei diferencijuoti // Bažnyčios žinios, 2003 m. balandžio 15 d., Nr. 7 // žiūrėta 2007 m. balandžio 20 d. <http://www.lcn.lt/bzinius>

Gevaert G. Tikybos mokymo indėlis į Europos mokyklinio švietimo viziją. 2002 // Bažnyčios žinios, 2002 m. rugpjūčio 15 d. žiūrėta 2007 m. birželio 3 d. www.lcn.lt/bzinius/bz0215/215str1.html

Jonas Paulius II, Enciklika Fides et ratio. 1998 // Vilnius. 2000.

Jonas Paulius II. Posinodinis apaštališkasis paraginimas Christifideles Laici. 1988 // Vilnius. 1994.

Leitner R. Steinbock. Religinė socializacija. 1998 // Religijos pedagogika 1. Kaunas. 1998.

Leliūgienė I. Žmogus ir socialinė aplinka. Kaunas: Technologija, 1997.

LR švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos švietimas skaičiais. Vilnius. 2006.

Lukoševičienė I. Profesinio socialinio darbo pagrindai. Kaunas. 1995.

Motiekaitienė V. Gyventojų užimtumas // Žmogaus socialinė raida. Vilnius. 2001.

Paulius VI. Apaštališkasis paraginimas. Evangelii Nuntiandi. 1975 // Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 1999.

Poviliūnas A. Pilietinė visuomenė // Žmogaus socialinė raida. Vilnius. 2001.

Schrettle A. Dievo paveikslo išskleidimas gyvenime // Religijos pedagogika 2. Kaunas. 1998.

Stasiulevičiūtė A. Eksperimentinis Katalikų tikybos bendrosios programos ir išsilavinimo standartų projektas. 2005 // žiūrėta 2007 m. balandžio 24 d. <http://svietimas.takas.lt/il/il.php?st=3&msgid=330>

Šalkauskis S. Rinkiniai rašai 1. Pedagoginės studijos. Vilnius: Leidybos centras. 1992.

Tikybos (Katalikų) bendroji programa. Vilnius. 2006.

Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Dogminė konstitucija apie Dievo apreiškimą „Dei Verbum“. 1965. Vilnius. MMI.

Verbylaitė D. Tikybos pamokų svarba mokinių, mokytojų, šeimų, visuomenės požiūriu. // Bažnyčios žinios, Nr. 1 (265) 2006. p. 20–22.

ANALYSIS OF RELIGIOUS TEACHING AND SOCIOCULTURAL ENVIRONMENT IN RURAL SCHOOLS

Jolita Šarkaitė

S u m m a r y

The article analyses Catholic religious program, which was certified in 2006 and Lithuania's sociocultural environment in rural areas. Sociocultural environment is an important factor that forms schoolchildren's intellectual development. So, responding to environmental challenges, religious teaching can benefit schoolchildren's spiritual perfection in secularized world and in a particular environment. Religious teaching in common rural area

is the only way to develop Christian values but it has not been researched in sociocultural context yet. With reference to quantitative survey, teachers were interviewed to find out their attitude to religious lessons in sociocultural context of rural areas. The teachers of religious working in rural basic schools have not been realized the demand regarding sociocultural environment of rural areas in religious teaching; moreover, it does not respond in practice.

Įteikta: 2007 11 15

Priimta: 2008 02 04